

Nr. 1 (15)

2015

GUVERNARE și Democrație

revistă de analiză și sinteză

Nr. 1 (15)

Anul VIII, 2015

GUVERNARE
și **Democrație**
revistă de analiză și sinteză

Această publicație a fost elaborată în cadrul unui proiect implementat de ADEPT și Expert-Grup cu suportul oferit de Agenția SUA pentru Dezvoltare Internațională (USAID) prin intermediul Fundației Est-Europene și FHI 360. Revista este posibilă datorită ajutorului generos al poporului american oferit prin intermediul Agenției SUA pentru Dezvoltare Internațională (USAID). Opiniile exprimate aparțin autorilor și nu reflectă în mod necesar poziția USAID, a Guvernului SUA, FHI 360 și/sau Fundației Est-Europene.

Coordonator general: *Polina Panainte*

La apariția publicației au contribuit: *Igor Boțan, Cristian Untilă, Denis Cenușă, Polina Panainte, Adrian Lupușor, Iurie Morcotîlo*

Redactor: *Lucia Țurcanu*

Copertă și concepție grafică: *Mihai Bacinschi*

Grafică: *Alex Dimitrov*

Prepres: *Editura ARC*

© Toate drepturile sînt rezervate Asociației pentru Democrație Participativă (ADEPT). Opiniile exprimate în această publicație reflectă poziția autorilor și nu reprezintă în mod neapărat punctul de vedere al instituției finanțatoare. Atît publicația, cît și fragmente din ea nu pot fi reproduse fără permisiunea Asociației pentru Democrație Participativă.

Asociația pentru Democrație Participativă ADEPT

str. Alecsandri 97, Chișinău MD-2012, Republica Moldova

tel. +373 22 21 34 94

fax + 373 22 21 29 92

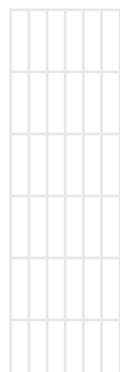
e-mail: adept@e-democracy.md

www.e-democracy.md

Imprimat la „Combinatul Poligrafic“

Chișinău, str. P. Movilă nr. 35; tel.: 022-24-30-92

Com. nr.

CUPRINS

Cuvînt-înainte	4	3
Evoluțiile social-economice la un an de la semnarea Acordului de Asociere. Igor Boțan	6	
Evoluția optimismului social	7	
Încrederea în principalele instituții responsabile pentru implementarea Acordului de Asociere	9	
Rezultatele alegerilor locale au confirmat suportul pentru vectorul integraționist european	11	
Acordul de Asociere în planuri și acțiuni. Cristian Untilă	14	
Summitul de la Riga: între principiul „diferențierii”, agenda reformelor și integrarea economică în UE. Denis Cenușă	18	
Parteneriatul Estic cu „mai multe viteze”, dar fără perspectiva europeană	19	
Integrarea în piața internă a UE – obiectiv strategic ambițios	20	
În loc de concluzie	20	
Republica Moldova în cadrul Politicii Europene de Vecinătate: 2005-2014. Polina Panainte, Adrian Lupușor	21	
Reglementarea transnistreană la un an de la semnarea Acordului de Asociere. Igor Boțan	25	
Perspectivile sectorului energetic în contextul Acordului de Asociere cu UE. Iurie Morcotîlo	30	

Cuvînt-înainte

A trecut un an de la semnarea și ratificarea Acordului de Asociere dintre Uniunea Europeană și Republica Moldova, fapt care oferă un prim prilej pentru reflecții și considerații asupra procesului de integrare europeană. Ediția de față încearcă să ofere cititorilor o imagine succintă a evoluțiilor din acest an. Din păcate, acestea stîrnesc mai degrabă îngrijorări și nedumeriri, decît avînt și entuziasm, atitudini fără de care, după cum știm, este imposibilă atingerea unor scopuri mărețe. Făcînd abstracție de impedimentele impuse de Federația Rusă, prin embargoul comercial împotriva Republicii Moldova, pentru a descuraja astfel statul nostru să persevereze pe calea integrării europene, constatăm că cel mai important obstacol în acest sens este calitatea clasei politice din țară. Și mai trist este faptul că această calitate a clasei politice este o consecință a calității societății civile și a cetățeanului moldovean. Aceste concluzii decurg din rezultatele alegerilor parlamentare din noiembrie 2014 și ale celor locale din iunie 2015.

Substituirea dezbaterilor punctuale pe probleme legate de modernizarea Republicii Moldova în procesul de integrare economică și asociere politică cu UE cu probleme de ordin geopolitic, asupra cărora Republica Moldova nu are influență și pe care nici nu poate să le formuleze adecvat, oferă clasei politice moldovenești oportunități noi pentru menținerea divizării societății pe criterii etnolingvistice, adîncind clivajele sociopolitice pe dimensiunea integraționistă: europeană vs. eurasiatică. Astfel, în loc să reacționeze la calitatea guvernării, la îndeplinirea promisiunilor electorale și capacitatea de a îndeplini prevederile obligațiilor în raport cu partenerii de dezvoltare, cetățenilor li se sugerează opțiuni contrafăcute de o mașinărie propagandistică asistată de resursele financiare și administrative ale partidelor guvernante. În astfel de circumstanțe, odată cu semnarea Acordului de Asociere, acum un an, Republica Moldova a intrat într-o profundă criză financiar-bancară, care atrage după sine o criză economică și una politică, lipsa unei majorități de guvernare timp de mai bine de șapte luni. Incapacitatea clasei politice de

a guverna țara s-a manifestat prin recurgerea guvernului la adoptarea răspunderii asupra unor pachete de legi cu impact major asupra sistemului financiar-bancar și bugetar, urmată de o nouă criză guvernamentală.

Consecințele proastei guvernări se regăsesc în stagnarea procesului de implementare a obiectivelor Acordului de Asociere, așa cum prevede Planul național de acțiuni, adoptat în octombrie 2014. La impactul negativ al crizelor de ordin financiar-economic și politic asupra implementării prevederilor Acordului de Asociere se adaugă și pierderea credibilității autorităților moldovene în fața partenerilor internaționali de dezvoltare. Îngrijorarea partenerilor internaționali de dezvoltare a Republicii Moldova pentru starea de fapt și trendurile degradante din țara noastră s-a manifestat prin eforturile de ajutorare a guvernului, expuse într-un amplu document, intitulat *Note informative din partea partenerilor de dezvoltare*, în care au fost listate măsurile urgente pe care urmează să le adopte guvernarea pentru depășirea crizei și atragerea suporturilor financiare promise țării noastre. Lipsa voinței politice și incapacitatea îndeplinirii planului propus de partenerii de dezvoltare a avut drept impact demisia guvernului, adâncirea crizei și anunțarea sistării suportului financiar până la redresarea situației. Este de remarcat faptul că viziunea partenerilor de dezvoltare pentru depășirea crizei se referă și la rolul pe care ar trebui să-l aibă societatea civilă în acest proces. Așadar, și cetățenii Republicii Moldova trebuie să-și manifeste interesul și voința pentru găsirea soluțiilor de redresare a situației din țară. Este logic să fie așa, întrucât ne-am convins că eforturile clasei politice și ale partenerilor internaționali de dezvoltare sunt insuficiente. Mai mult, se pare că partenerii internaționali de dezvoltare și societatea civilă moldovenească ar trebui să-și coordoneze eforturile pentru exercitarea, pe de o parte, a influențelor, și, pe de altă parte, a presiunilor asupra guvernanților moldoveni pentru a readuce situația social-economică și politică la normalitate.

EVOLUȚIILE SOCIAL-ECONOMICE LA UN AN DE LA SEMNAREA ACORDULUI DE ASOCIERE

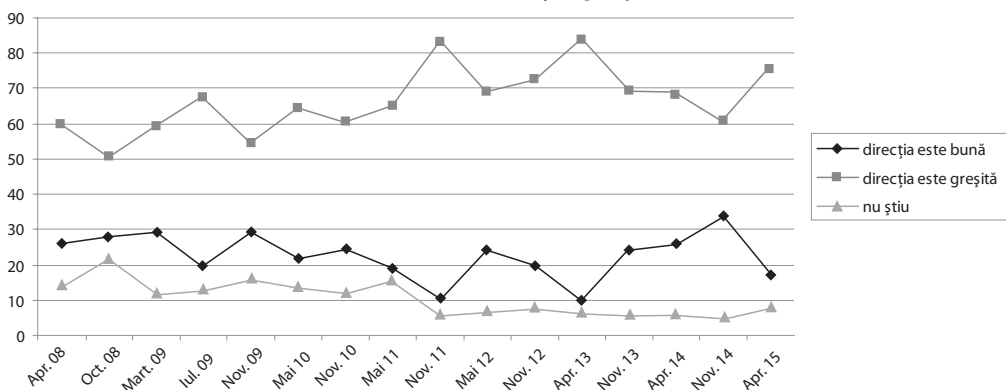
Igor Boțan

Semnarea Acordului de Asociere (AA) la 27 iunie 2014 a însemnat asocierea politică și trecerea Republicii Moldova pe a doua treaptă a integrării economice cu Uniunea Europeană – crearea Zonei de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător (ZLSAC). Evenimentul de acum un an a fost dezbătut pe larg în societate, fiind folosit de partidele politice în lupta electorală, lucru care a contribuit la adâncirea clivajului social pe dimensiunea integraționistă – pro-europeană vs. pro-eurasiatică. Impactul acestui fenomen este că alegerile parlamentare din noiembrie 2014 și cele locale din iunie 2015 au avut un caracter preponderent geopolitic, și nu unul legat de categoriile bunei guvernări. Pentru a argumenta această decizie este nevoie să recurgem la examinarea rezultatelor sondajelor de opinie. Datorită aplicării unei metodologii standardizate și menținerii unui bloc constant de întrebări de-a lungul unei perioade îndelungate, Barometrul Opiniei Publice (BOP) oferă posibilitatea evaluării tendințelor în perceperea realităților social-politice de către cetățeni. Cea mai recentă cercetare efectuată în cadrul BOP s-a desfășurat în perioada 28 martie – 7 aprilie 2015, pe un eșantion standardizat de ~1100 de respondenți, cu o marjă de eroare de $\pm 2,8\%$. În articolul de față sunt reflectate rezultatele BOP din perioada aprilie 2008 – aprilie 2015, pentru a cuprinde percepțiile cetățenilor din perioada implementării prevederilor Planului de Acțiuni UE-Moldova (PAUEM), când țara era guvernată de Partidul Comuniștilor din Republica Moldova (PCRM), precum și cei aproximativ șase ani de guvernare a coalițiilor „pro-europene“.

Evoluția optimismului social

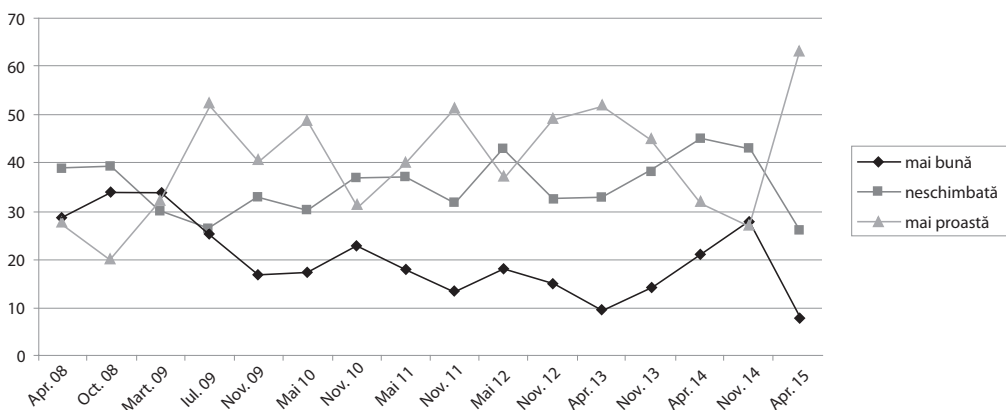
După semnarea AA, era de așteptat ca percepțiile cetățenilor privind evoluțiile din țară să se modifice. BOP-ul reiterează un șir de întrebări pentru estimarea optimismului social al respondenților. Este vorba de întrebări generale, răspunsurile la care reflectă percepția generală a situației din țară.

Credeți că în țara noastră lucrurile merg într-o direcție bună sau într-o direcție greșită?

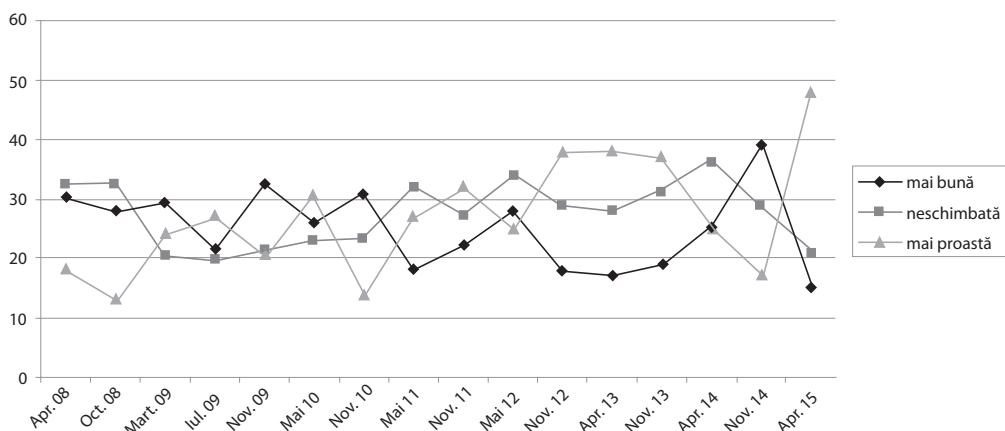

Din răspunsul la întrebarea privind evoluția generală a lucrurilor s-ar desprinde concluzia că după semnarea AA situația s-a înrăutățit. Explicația este însă că după semnarea AA a izbucnit un șir de scandaluri financiare, de corupție și politice, care, după impactul negativ, concurează cu scandalurile precedente, din 2011 și 2013, lucru evidențiat de rezultatele BOP. Optimismul social se evaluează și comparând percepția stării actuale a economiei cu cea de acum un an.

Cum apreciați situația economică a Republicii Moldova comparativ cu cea de acum un an?

Comparativ cu situația din prezent, cum credeți că va fi situația economică din țară peste un an?

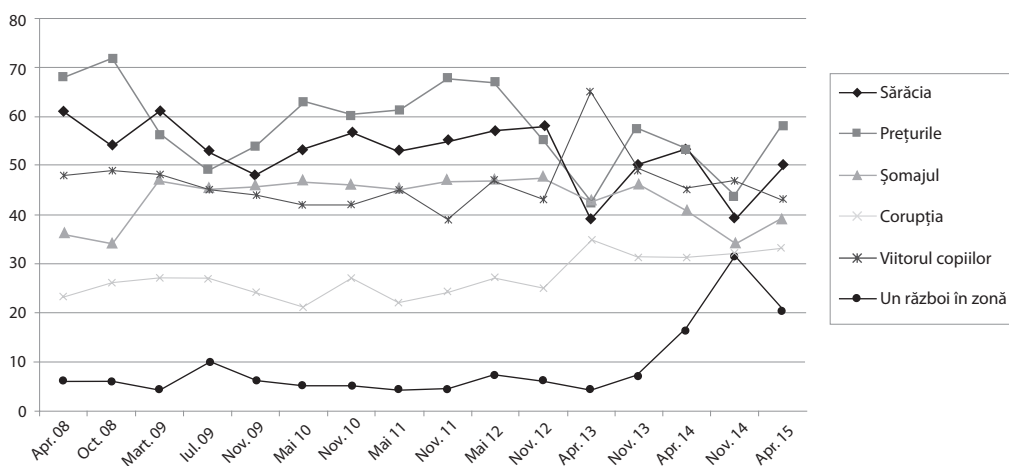

Iarăși, ne convingem că după semnarea AA percepțiile generale ale situației economice erau pozitive. Abia după izbucnirea scandalului legat de devalorizarea sistemul bancar, urmat de devalorizarea valutei naționale cu ~25%, observăm că percepțiile cetățenilor s-au schimbat dramatic, în direcție opusă, înregistrând cel mai jos nivel al situației economice. Este de remarcat că și așteptările în ceea ce privește situația economică pe anul viitor repetă aceleași tendințe.

Cauzele unor percepții de acest gen ale situației economice generale din țară se ascund în problemele care-i preocupă preponderent pe cetățeni.

Cetățenii cred că sărăcia, creșterea prețurilor, șomajul pun în pericol viitorul copiilor lor, iar odată cu schimbarea guvernării în 2009 a crescut simți-

Care sunt lucrurile care vă îngrijorează cel mai mult în prezent (trei răspunsuri)?

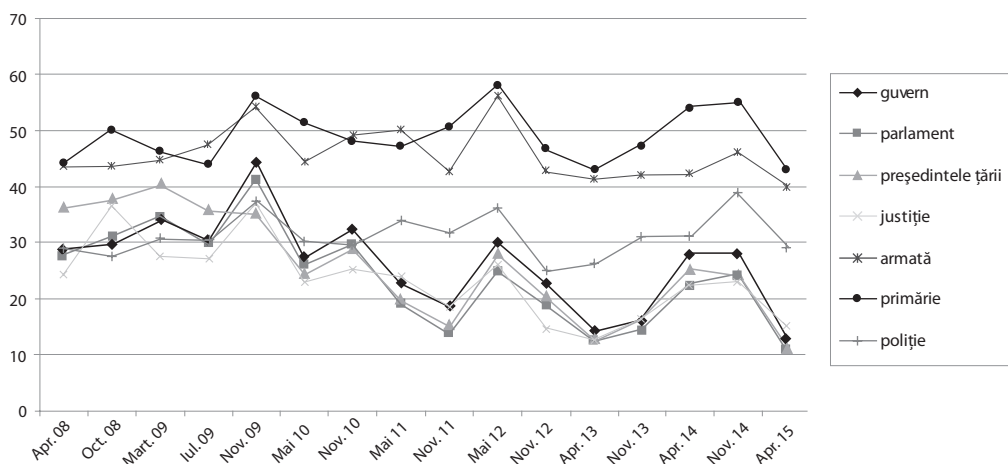

tor nivelul corupției. În privința pericolului izbucnirii unui război în zonă, se poate afirma că criza ucraineană, izbucnită în 2014, a fost speculată pe larg de partidele guvernante pentru a adânci clivajul menționat, pe dimensiunea integritarionistă: europeană vs. eurasiatică.

Încrederea în principalele instituții responsabile pentru implementarea Acordului de Asociere

Așadar, în privința optimismului social, după semnarea AA lucrurile au evoluat negativ, dar nu din cauză efectelor legate de semnarea AA, ci din cauza activității forțelor politice și administrației publice. Dacă este adevărat că democrația este libertatea instituționalizată, atunci gradul de încredere a cetățenilor în instituțiile publice reprezintă un indicator relevant pentru estimarea gradului de democrație în societate. În acest sens, BOP arată că principalele instituții ale statului, care au sarcina implementării prevederilor AA practic nu se bucură de încrederea cetățenilor – parlamentul, guvernul și președinția se bucură de încrederea a doar ~10% dintre cetățeni. Este de remarcat că în ultimul an de guvernare a PCRМ acest grad de încredere varia în jurul a 30%. Instaurarea la guvernare a partidelor „pro-europene” a fost însoțită de creșterea pînă la 40% a încrederii în principalele instituții ale statului. Se observă însă că scandalurile politice și cele de corupție se regăsesc imediat în percepția cetățenilor. Este de remarcat gradul constant și relativ înalt al încrederii cetățenilor în armată și în administrația locală. De aici și importanța majoră a alegerilor locale din 14-28 iunie 2015 pentru confirmarea legitimității partidelor guvernante.

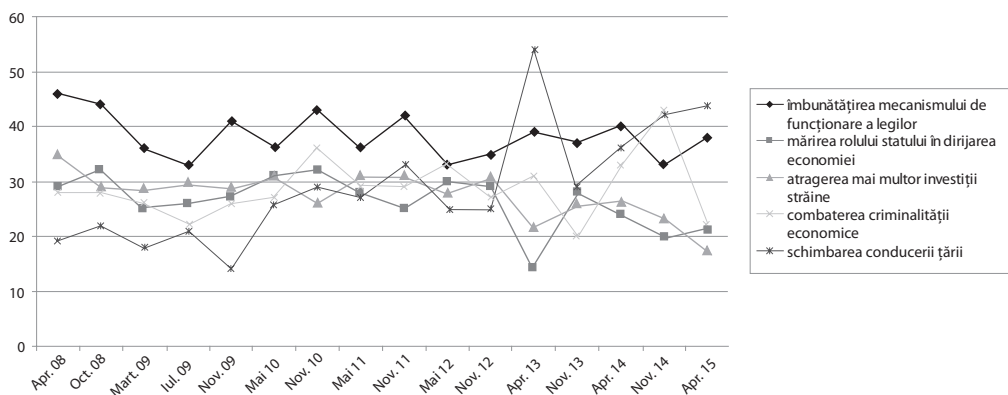
Cîtă încredere aveți în următoarele unstituții publice... (foarte multă/multă încredere)?

Dacă ne referim la încrederea cetățenilor în partidele politice, atunci trebuie să constatăm că numai ~10% din cetățeni au încredere în acestea. Este important să se menționeze că din instituțiile non-guvernamentale doar biserica și instituțiile media sunt cotate cu cel mai înalt rating de încredere, de ~90% și respectiv ~50%. De fapt, biserica și instituțiile media cu ratingurile lor înalte se dovedesc a fi resurse folosite de partidele guvernante, care și-au pus ratingurile de încredere pe butuci. Așa cum mass-media și piața de publicitate este în proporție de 70-80% monopolizată, aflându-se în mâinile politicienilor care controlează și partidele guvernării, este lesne de înțeles că distorsionarea realităților în favoare acestor partide este ocupația predilectă ale acestor instituții. Isteria cu pericolul războiului din regiune, menționată mai sus, este o dovadă.

Rezultatele BOP ne indică și care este soluția cea mai bună, conform cetățenilor, pentru a izbăvi țara de problemele existente și pentru a îmbunătăți situația social-economică. Soluția împărtășită de majoritatea cetățenilor este schimbarea *conducerii țării*. Este curios că dacă în perioada guvernării PCRM această opțiune era împărtășită de ~20%, actualmente ea este împărtășită de ~45%. Aceasta după ce partidele politice „pro-europene” s-au bucurat de suportul cetățenilor, al partenerilor externi de dezvoltare, în special al UE, care de fapt a susținut Republica Moldova semnînd „check-uri în alb” pentru aceasta. Însă după seria de scandaluri de corupție fără precedent, care s-au ținut lanț începînd cu 2011, imaginea guvernanților „pro-europeni” s-a erodat dramatic, atît în ochii partenerilor europeni, cît și în ochii propriilor cetățeni. În consecință, cetățenii și-au schimbat atitudinea și față de vectorul european al țării. Această concluzie este confirmată de datele BOP: peste 80% din respondenți consideră că corupția a crescut de cînd s-a instaurat la putere actuala guvernare și doar ~7% consideră că nivelul de corupție s-a diminuat. Revenind

Ce credeți că ar trebui întreprins pentru a îmbunătăți situația social-economică din țară? (trei răspunsuri)

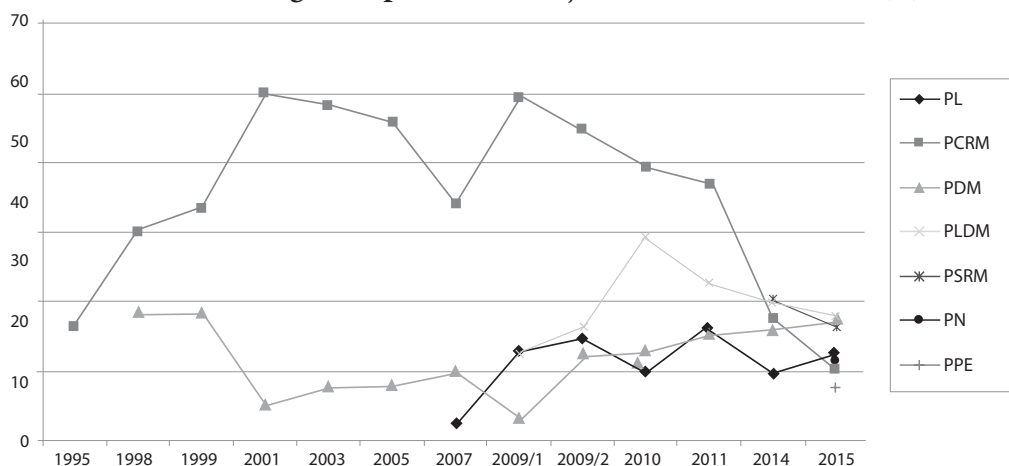
la opțiunea cetățenilor de schimbare a guvernării ca soluție pentru problemele existente, este de remarcat că în 2013, în toiul crizei politice provocate de scandaluri de corupție, numărul persoanelor care susțin această idee a fost și mai mare decât în prezent. În consecință, liderii partidelor de la guvernare ar fi trebuit să-și dea demisia sau să fie demisi și să treacă în umbră, scoțând în față fețe noi.

Actualmente, după scandalul din sistemul bancar, liderii partidelor „pro-europene” preferă să rămână în umbră, influențând procesele social-economice și politice din culise. Dovadă în acest sens este instaurarea în februarie 2015 a unei guvernări minoritare, care a demisionat doar după câteva luni, provocând o nouă criză politică, legată de incapacitatea investirii unei noi componente a guvernului și aprofundarea crizei economice și financiare din țară.

Rezultatele alegerilor locale au confirmat suportul pentru vectorul integraționist european

Deși alegerile locale din 14-28 iunie 2015 s-au desfășurat în condițiile unei crize politice, financiare, economice și morale, așteptările legitime că o astfel de criză multidimensională și profundă ar putea avea impact major asupra rezultatelor alegerilor partidelor „pro-europene” nu s-au confirmat.

Rezultatele alegerilor parlamentare și locale de nivel raional (%)

Dimpotrivă, principalele forțe politice, care au guvernat Republica Moldova în ultimii aproximativ șase ani și care au generat scandaluri de corupție, și-au reconfirmat sau chiar și-au întărit pozițiile. Drept factor atenuant pentru impactul crizei social-politice și financiare asupra rezultatului alegerilor a

servit divizarea societății moldovenești pe criterii etnolingvistice și, mai nou, geopolitice. În aceste circumstanțe, votul politic acumulat de partidele guvernante în alegerea consiliilor raionale și municipale în ultimii șase ani a înglobat 48,5%: Partidul Liberal Democrat din Moldova (PLDM) — 18,3%; Partidul Democrat din Moldova (PDM) — 17,6%; Partidul Liberal (PL) — 12,6%. Ținând cont de faptul că Platforma Populară Europeană din Moldova (PPEM) — emanație disidentă a actualei guvernări de după scindarea PL în 2013 și a PLDM în 2015 — a acumulat 7,6%, putem constata că partidele pretinse pro-europene au obținut un vot politic de 56%. În contrast, partidele cu mesaje explicit sau camuflat pro-eurasiatice au acumulat împreună 38%: Partidul Socialiștilor din Republica Moldova (PSRM) — 16,6%; Partidul Nostru (PN) — 11,2; Partidul Comuniștilor din Republica Moldova (PCRM) — 10,2%. Așadar, scorul electoral pe dimensiunea geopolitică — integrarea *europeană vs eurasiatică* — este de 56% la 38%. S-ar părea că există teme de bucurie pentru susținătorii integrării europene, dar bucuria trece repede în scîrbă atunci cînd se clarifică cine sunt promotorii integrării europene.

Totuși votul politic la alegerile locale (nivelul raional) este influențat, chiar indus, de votul administrativ pentru primarii localităților. Potrivit BOP, instituțiile administrației publice locale se bucură de cel mai înalt rating de încredere printre instituțiile publice, de aproximativ 50%, mult peste încrederea în parlament, guvern și președinție, care este de aproximativ 10%, la fel ca încrederea în partidele politice, ca instituții, și încrederea în liderii partidelor guvernante. De aceea se poate concluziona că primarii și persoanele cu autoritate recunoscută din localități au fost adevăratele *locomotive* , care au tras în sus ratingurile partidelor. Așadar, ținînd cont de situația social-economică și politică extrem de complicată, se impun următoarele concluzii:

- partidele guvernante, „pro-europene“, și-au reconfirmat o susținere populară la limita legitimității, în condițiile accesului practic nelimitat la resurse administrative, mediatice și financiare, pe care alți concurenți nu le-au putut avea, cel puțin în ansamblul lor;
- discrepanța dramatică dintre rezultatul votului politic în capitală, Chișinău, unde cetățenii sunt educații și relativ bine informați, și în restul țării, în special în zonele rurale, unde domină sărăcia, demonstrează cu prisosință eficiența aplicării factorului financiar, administrativ și mediativ manipulator, aflat la cheremul partidelor puterii;
- alegerile locale s-au desfășurat pe fundalul exacerbării factorului geopolitic prin invocarea pericolului deturnării vectorului integrării europene în unul opus — eurasiatic. Acest factor a avut impact major în contextul destabilizării securității regionale, provocată de criza ucraineană. În

aceste circumstanțe este firească scăderea entuziasmului susținătorilor integrării eurasiatice, mai cu seamă că între spațiul eurasiatic și Republica Moldova se află Ucraina.

Întrucât alegerile locale s-au desfășurat pe fundalul unei crize social-economice și politice profunde, rezultatele acestor alegeri ar trebuie să sugereze cumva și calea ieșirii din criză. Una din opțiuni ține de refacerea Alianței pentru Integrarea Europeană (AIE-3), cu participarea PLDM, PDM și PL. Dar această opțiune nu înseamnă altceva decât reproducerea și perpetuarea dezastrului provocat de aceste trei partide, cu aceiași lideri în ultimii șase ani. Varianta de alternativă ar fi provocarea alegerilor parlamentare anticipate, pentru asanarea situației din țară și izbăvirea de corupția endemică ce o învăluie. Potrivit rezultatului votului politic de la recente alegeri locale, majoritatea cetățenilor moldoveni preferă vectorul integrării europene, chiar și în varianta promovării acestuia de partide politice compromise, cu atât mai mult ar trebui să susțină promovarea vectorului european de partide noi, necompromise. Cel puțin, eventualele alegeri parlamentare anticipate nu ar trebui să provoace frica deturnării vectorului *european* în unul *eurasiatic*.

ACORDUL DE ASOCIERE ÎN PLANURI ȘI ACȚIUNI

Cristian Untilă

La 27 iunie 2014 Republica Moldova a semnat Acordul de Asociere (AA) cu Uniunea Europeană (UE), câteva zile mai târziu, la 2 iulie 2014, documentul a fost ratificate de parlament, iar în septembrie AA a intrat provizoriu în vigoare. La un an de la semnarea și ratificarea de către Republica Moldova a Acordului de Asociere, 26 din 28 de state membre ale UE au ratificat documentul. Ținând cont de importanța conținutului documentului, de termenele fixate pentru implementarea unui șir de acțiuni în vederea asimilării a aproximativ 70% din *aquis*-ul comunitar, autoritățile moldovene urmau să demonstreze devotament și angajament în realizarea obiectivelor prevăzute. Un prim pas în acest sens a fost făcut prin adoptarea Hotărârii Guvernului nr. 808 din 7 octombrie 2014 privind *Aprobarea Planului național de acțiuni pentru implementarea Acordului de Asociere Republica Moldova – Uniunea Europeană în perioada 2014-2016*¹.

Planul prevede acțiunile care trebuie să fie realizate de instituțiile abilitate în conformitate cu prevederile fiecărui articol și anexelor AA. Planul respectiv are menirea unei agende ce urmează a fi actualizată cu realizările instituțiilor desemnate responsabile, în conformitate cu termenele stabilite și cu resursele financiare prevăzute. O examinare sumară a Planului scoate în evidență lipsa preciziei în privința desfășurării unor acțiuni concrete în vederea realizării obiectivelor cu caracter general și a resurselor financiare necesare, care ar trebui să fie în limitele posibilităților bugetare. Este de remarcat, că Planul național de acțiuni a fost adoptat de guvern în plină campanie electorală pentru alegerile parlamentare și în condițiile unei paralizii a puterii politice, manifestată prin inactivitatea parlamentului timp de mai multe luni și recurgerea guvernului la angajarea răspunderii pentru anumite pachete de legi. Cel mai îngrijorător însă

¹ <http://www.mfa.gov.md/association-agreement-ro/>

este faptul că la sfârșitul lunii iunie 2015 ministrul finanțelor, Anatol Arapu, a expediat instituțiilor publice o scrisoare oficială², prin care anunță conducătorii acestora că cheltuielile bugetare se vor face doar pentru necesitățile presante – de personal, de regie și alte cheltuieli fără de care instituțiile respective nu ar putea funcționa. Cheltuielile ce țin de procurări, investiții etc. urmează să fie suspendate atât la componenta de bază, cât și la componentele mijloace speciale și fonduri speciale, se arată în scrisoare. Aceasta poate însemna că prevederile Planului național de acțiuni, care urmau să fie acoperite *în limitele resurselor bugetare și din fondurile extrabugetare*, nu vor fi finanțate.

După alegerile parlamentare din 30 noiembrie 2014, noul guvern a fost învestit abia la 18 februarie 2015, pe fundalul unui scandal fără precedent privind devalizare sistemului bancar, prăbușirea valutei naționale cu aproximativ 25%, și fără crearea unei majorități parlamentare constante care să susțină activitatea guvernului. În aceste circumstanțe, la 4 martie 2015, reprezentanții comunității partenerilor de dezvoltare din Republica Moldova, constituită din ambasadorii statelor membre ale UE și oficialii instituțiilor internaționale acreditate la Chișinău, s-au oferit, în cadrul unei întâlniri cu membrii guvernului, să înceapă un dialog privind politicile de dezvoltare ale noului guvern. Pentru ca dialogul propus să se axeze subiecte de discuție precise, reprezentanții comunității partenerilor de dezvoltare au înmînat un document amplu, intitulat *Note informative din partea partenerilor de dezvoltare*³.

Documentul, alcătuit din 29 de capitole tematice ce țin de responsabilitățile instituțiilor publice, oferă o expunere punctuală a sarcinilor prioritare ale guvernului și a urgențelor etapizate de realizare a acestora. Recomandările au avut la bază documente oficiale, adoptate anterior de autoritățile moldovene: Strategia Națională de Dezvoltare „Moldova 2020”, Acordul de Asociere etc. În nota explicativă ce însoțește documentul partenerilor de dezvoltare este expusă viziunea de ansamblu asupra stării de lucruri din Republica Moldova, pentru a se sublinia ce fel de eforturi comune urmează să fie susținute politic și financiar în Republica Moldova:

- Accelerarea implementării reformelor prevăzute de agenda Acordului de Asociere ca premisă pentru accelerarea dezvoltării durabile a țării în baza unui capital uman competitiv, bazat pe cunoștințe.
- Asigurarea unui mediu economic stabil, atractiv pentru investiții noi, și propice pentru realizarea noilor oportunități comerciale prevăzute de Zona de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător (ZLSAC). Crearea

² <http://deschide.md/ro/news/economic/16427/%28DOC%29-Scrisoarea-lui-Arapu-confirm%C4%83-c%C4%83-suntem-pe-marginea-pr%C4%83pastiei.htm>

³ http://gov.md/sites/default/files/document/attachments/briefing_book_rom.pdf

unui sistem de management adecvat al finanțelor publice pentru a asigura transparența și responsabilitatea finanțelor publice, bazat pe o bună gestionare a finanțelor publice, urmînd să fie depășite riscurile scoase în evidență de criza financiar-bancară.

- Depășirea dezechilibrelor în dezvoltarea regiunilor, precum și între mediul urban și cel rural. Inegalitățile majore se manifestă mai ales în raport cu mediul rural, unde este accentuată sărăcia, lipsa locurilor de muncă. Depășirea acestor inegalități ar putea sta la baza creșterii economice și fortificarea capitalului uman din Moldova.
- Reformarea autentică, și nu mimarea, în justiție și administrația publică, pentru a combate eficient corupția. Reforma justiției este importantă, inclusiv pentru dezvoltarea domeniului afacerilor prin protecția adecvată a proprietății și drepturilor contractuale. Reforma administrației publice este importantă pentru reducerea cheltuielilor și eficientizarea relațiilor dintre instituțiile publice și sectorul privat.
- Atragerea cetățenilor în procesul decizional, pentru a-i face coproducători ai propriei dezvoltări. Asigurarea incluziunii și promovarea coeziunii societății, în special, asumarea unei abordări ce implică oamenii de pe ambele maluri ale rîului Nistru. Implicarea oamenilor prin metode participative noi poate fi o dimensiune crucială pentru reforma administrației publice și reforma de descentralizare. Experiența internațională arată că deschiderea, inovarea și implicarea oamenilor nu numai că face politicile și serviciile publice mai relevante și mai eficiente, ci și sporește sentimentul societății de proprietate și scopul comun. Societatea civilă trebuie să fie împuternicită în continuare să joace rolul vital de „supraveghetor“.

- Îmbunătățirea coordonării asistenței externe la nivelul întregului guvern pentru implementare autentică a programului guvernului și prioritizarea investițiilor. În martie 2010, în conformitate cu angajamentele globale ale țării, s-a convenit asupra unui set de Principii de Parteneriat pentru Dezvoltare, care stau la baza Consiliului Comun de Parteneriat și a Consiliilor sectoriale de coordonare pentru a îmbunătăți politicile de dezvoltare și coordonare a asistenței. Activitatea Consiliul Comun de Parteneriat și continuarea consiliilor sectoriale pot oferi platforme pentru o coordonare efectivă a cooperării externe.

Din cauza crizei financiar-bancare și politice, recomandările partenerilor de dezvoltare au rămas fără atenția cuvenită din partea guvernanților, iar termenele stabilite pentru redresarea de urgență a situației în sectorul financiar-bancar, precum și în alte domenii, au fost ignorate. După expirarea termenului de 100 de zile, recomandat de partenerii de dezvoltare pentru adoptarea măsurilor primordiale, a urmat demisia guvernului, la 12 iunie 2015, nu însă și înlăturarea obstacolelor pentru revenirea la normalitate. În consecință, Banca Mondială și UE s-au văzut nevoite să sisteze pentru o anumită perioadă suportul financiar extern pentru Republica Moldova⁴, pînă la adoptarea măsurilor prevăzute în mod expres în documentul citat mai sus, dar și în documentele pe care Republica Moldova urmează să le semneze cu instituțiile finanțatoare internaționale.

⁴ http://eeas.europa.eu/delegations/moldova/documents/press_corner/press_release_eu_budget_support_2015_07_08_en.pdf

SUMMITUL DE LA RIGA: ÎNTRE PRINCIPIUL „DIFERENȚIERII“, AGENDA REFORMELOR ȘI INTEGRAREA ECONOMICĂ ÎN UE

Denis Cenușă

În prezent, atitudinea Uniunii Europene față de Parteneriatul Estic a suferit modificări esențiale, devenind mult mai pragmatică. Acest lucru este reflectat în declarația Summitului de la Riga¹, desfășurat în perioada 21-22 mai 2015, care încorporează o viziune realistă, mai pronunțată, a UE față de vecinătatea sa estică. Astfel, discuțiile de la Riga au fost centrate pe aprofundarea „diferențierii” în cadrul Parteneriatului, la fel ca și pe imperativul reformelor. Aceasta a umbrit demersul Moldovei și al celorlalte țări semnatare ale Acordurilor de Asociere (Ucraina, Georgia) privind perspectiva europeană, fapt care a permis focusarea atenției pe aspecte practice legate de implementarea reformelor și valorificarea Zonei de Liber Schimb Aprofundat și Comprehensiv (ZLSAC).

Summitul de la Riga a excelat în viziuni mai degrabă realiste, prin asta deosebindu-se de summitul de la Vilnius, unde au dominat abordări subiective, bazate pe o înțelegere oarecum distorsionată a contextului geopolitic, dar și a celui intern, al țărilor din Parteneriatul Estic. E de menționat că în cadrul UE s-a produs o conștientizare a faptului că regiunea este puternic eterogenă și că în fiecare caz soluțiile trebuie individualizate. Mai mult decât atât, implementarea provizorie a Acordurilor de Asociere (Moldova, Ucraina și Georgia) a scos în evidență probleme specifice pentru fiecare țară, justificând astfel necesitate unei „diferențieri” aprofundate în interiorul vecinătății estice a UE. De asemenea, la Riga s-a înțeles că reformele prevăzute în Acordul de Asociere, deși constituie o sarcină imperativă, necesită asistență suplimentară din partea UE pentru a fi realizate.

¹ Joint Declaration of the Eastern Partnership Summit (Riga, 21-22 May 2015), http://eeas.europa.eu/eastern/index_en.htm

Parteneriatul Estic cu „mai multe viteze“, dar fără perspectiva europeană

Summitul de la Riga a confirmat existența unui grad înalt de precauție în interiorul UE față de finalitatea Parteneriatului Estic. Pe de o parte, UE vrea să-l păstreze în calitate de platformă ambițioasă destinată cooperării cu țările care nu manifestă ambiții europene. Pe de altă parte, Parteneriatul Estic urmează să capete o conotație calitativă nouă pentru țările care au semnat Acorduri de Asocieri (Republica Moldova, Georgia și Ucraina). Summitul de la Riga confirmă, așadar, intenția UE de a remodela Parteneriatul Estic urmînd conceptul unei platforme „cu mai multe viteze“, bazată pe aprofundarea „diferențierii“, inițiată în cadrul summitului de la Vilnius din 2013. În aceste fel, cele trei țări semnatare ale Acordurilor vor fi în relații avansate cu UE, deosebindu-se de ceilalți membri ai Parteneriatului Estic.

Aprofundarea relațiilor cu UE rezultă din angajamentele asumate de țările semnatare ale Acordurilor de Asocieri ce prevăd asocierea politică și integrarea economică cu UE. Acest proces implică reforme costisitoare complexe și de durată. Din aceste considerente, la Riga, atenția partenerilor europeni a fost concentrată pe urgența implementării agendei reformelor. Pe de altă parte, cele trei țări semnatare ale Acordurilor au legat necesitatea reformelor de acordarea perspectivei europene, care ar stimula interesul și ar canaliza energia internă din aceste țări în realizarea reformelor necesare. Acest demers nu a fost acceptat, UE refuzînd să ofere mai mult decît prevăd Acordurile de Asocieri – recunoașterea „aspirațiilor europene și a alegerii europene“². Reticența UE este determinată de o serie de factori: (i) destabilizarea contextului politic regional (ofensiva Rusiei contra Ucrainei); (ii) preocupările existențiale interne (criza din Grecia, problema migrației etc.); (iii) realitățile problematice din cele trei țări semnatare ale Acordurilor (instituțiile slabe și corupte, democrație fragilă, deficiențe economice).

În fine, summitul de la Riga a fost dominat de o abordare pragmatică în raport cu cele trei țări semnatare ale Acordurilor. Astfel, discuțiile despre importanța, viteza și profunzimea reformelor au substituit sau chiar au umbrît, declarațiile politice legate de necesitatea unei perspective europene. În acest context, valorificarea procesului de „diferențiere“ în interiorul Parteneriatului Estic reprezintă pentru țări ca Moldova, Georgia și Ucraina, o modalitate de a-și spori vizibilitatea, credibilitatea și ponderea în relația cu UE. Totodată, aceasta le va permite să acumuleze sprijin politic în rîndul statelor europene, dar și să înregistreze progrese economice pe interior, care vor contribui la cristalizarea unor premise certe favorabile pentru obținerea unei perspective europene, asumată plenar de UE.

² Idem.

Integrarea în piața internă a UE – obiectiv strategic ambițios

Reformele preconizate în procesul de implementare a Acordului de Asociere și în particular a AZLSAC sînt considerate esențiale pentru integrarea economică cu UE. Acest aspect s-a numărat printre elementele centrale ale Declarației de la Riga. Din agenda reformelor face parte de asemenea armonizarea legislației naționale cu cea europeană, dar și aprobarea standardelor europene, fără de care este imposibilă penetrarea pieței comunitare. În consecință, țările semnatare ale Acordurilor urmează să se integreze în piața internă a UE, ceea ce va contribui la crearea unui spațiu economic unic. Aceste obiective sînt calificate drept „ambițioase” și realizabile pe „termen lung” atît de UE, cît și de țările Parteneriatului Estic vizate. În particular, la Riga, părțile participante au convenit să intensifice livrările spre UE (care, în cazul Moldovei, au depășit 50% din totalul exporturilor).

Participanții la summitul de la Riga au reiterat importanța instrumentelor financiare destinate sprijinirii procesului de integrare economică în UE. Unul dintre instrumentele vizate se referă la Facilitatea de Investiții pentru Vecinătate, care reprezintă un mecanism financiar ce favorizează atragerea de asistență financiară pentru proiecte de infrastructură (transport, sectorul energetic, mediu etc.) de la instituțiile financiare europene (BERD, BEI). De asemenea, s-a discutat despre posibilitatea implicării țărilor Parteneriatului Estic în diverse programe ale UE și platforme de cooperare cu agențiile europene.

De asemenea, în contextul susținerii integrării economice în UE, partea europeană a lansat Facilitatea pentru ZLSAC, destinată sporirii competitivității întreprinderilor mici și mijlocii. Acest instrument se înscrie perfect în strategia europeană de „diferențiere” între țările Parteneriatului Estic. Astfel, țările semnatare ale Acordurilor de Asociere (Moldova, Ucraina, Georgia) devin eligibile pentru finanțări suplimentare. Parțial, prin asemenea mecanism, UE recunoaște existența unor relații privilegiate cu cele trei țări. Totodată, mecanismul respectiv denotă faptul că reformele prevăzute în Acorduri sînt complicate și costisitoare și necesită asistență externă pentru a putea fi implementate.

În loc de concluzie

Principala expresie a pragmatismului UE, observată la Riga, constă în accentul pus pe „diferențierea” în cadrul Parteneriatului Estic. În acest sens, țările semnatare ale Acordurilor de Asociere (Moldova, Ucraina, Georgia) urmează să beneficieze de un tratament diferit în comparație cu celelalte țări din Parteneriat, fără a obține însă vreo perspectivă europeană. „Diferențierea” promisă de UE la Riga se referă atît la aspecte politice, cît și la componenta finanțării, prevăzută pentru facilitarea aplicării în practică a ZLSAC. Cu toate acestea, „diferențierea” în privința finanțării nu simplifică deloc regulile jocului pentru cele trei țări, care trebuie să demonstreze în continuare progresele atinse în desfășurarea reformelor.

REPUBLICA MOLDOVA ÎN CADRUL POLITICII EUROPENE DE VECINĂTATE: 2005-2014

Polina Panainte, Adrian Lupușor

21

În perioada 2005-2014, Republica Moldova a înregistrat progrese importante în direcția integrării europene, printre care semnarea Acordului de Asociere, liberalizarea regimului de vize cu UE, asigurarea unui nivel mai înalt de respectare a drepturilor omului, asigurarea guvernării electronice, reformarea sectorului tehnologiilor informaționale și a serviciilor sociale. Cu toate acestea, deficiențe importante persistă în mai multe domenii, în special în combaterea corupției, în sectorul bancar, în implementarea standardelor de calitate ale UE și în sectorul energetic. Astfel, cu toate progresele înregistrate, corupția, politizarea domeniului public și performanța slabă a instituțiilor publice arată că în ultimii zece ani reformele au fost promovate sub presiune externă, pe când nivelul de acceptare și voința politică față de reformare au fost limitate.

În anii 2005-2014, procesul de **reformare a sectorului justiției** a cunoscut evoluții importante, fiind revizuit substanțial cadrul legal și normativ. Au fost înființate instituții noi, menite să asigure implementarea legilor. În pofida acestor eforturi, reformarea justiției decurge anevoios, din cauza lipsei unei voințe reale de reformare, politizarea procesului de numiri în funcțiile-cheie ale sistemului, dar și din cauza resurselor financiare insuficiente pentru reformă.

Prevenirea și **combaterea corupției** a fost abordată constant în documentele de politici din această perioadă. În mod paradoxal, eforturile de ordin legislativ și instituțional nu au diminuat nivelul corupției. Dimpotrivă, nivelul corupției a crescut, provocând nemulțumirea cetățenilor. Această situație este dictată de gradul înalt de dependență politică a agențiilor anticorupție.

Discrepanța dintre **drepturile și libertățile omului**, consacrate prin acte legislative oficiale, și practicile cotidiene continuă a fi sesizabilă. Chiar dacă s-au depus eforturi în armonizarea cadrului legislativ național, iar Moldova

dispune în prezent de un cadru juridic solid pentru promovarea drepturilor omului, există lacune semnificative în punerea în aplicare a acestora. Traficul de ființe umane, discriminarea minorităților și libertatea parțială a presei continuă a fi probleme presante. Realizarea deficientă a drepturilor omului este determinată și de calitatea actului de justiție din Republica Moldova.

În cadrul Politicii Europene de Vecinătate, în perioada 2005-2014, a fost extins procesul de internaționalizare a **reglementării transnistrene** prin instituirea formatului de negocieri „5+2”. A urmat decizia de unificare a procedurilor vamale la frontiera moldo-ucraineană pe segmentul transnistrean. Lansarea misiunii EUBAM ca măsură de implicare a UE în soluționarea situațiilor de criză, a atras realmente Republica Moldova în politică externă și de securitate a UE. Semnarea în 2014 a Acordului de Asociere UE-Moldova a schimbat substanțial contextul regional pentru reglementarea transnistreană, creînd condiții pentru atragerea regiunii transnistrene în procesele prevăzute de DCFTA și soluționarea politică ulterioară.

În **relațiile comerciale** cu alte țări a avut loc un progres important datorită angajamentelor asumate în cadrul Organizației Mondiale a Comerțului și mai ales datorită aprofundării relațiilor comerciale cu UE. Astfel, exporturile în UE au crescut de la 440 de milioane de euro în 2005 la peste 1,1 miliarde de euro în 2014, iar zona comunitară a devenit principala piață de desfacere pentru produsele moldovenești. Cu toate acestea, pentru a valorifica în continuare capacitatea de export a țării, sînt necesare eforturi suplimentare pentru adoptarea standardelor de calitate ale UE.

Trebuie să menționăm, că **deschiderea unei afaceri** în Republica Moldova a devenit mai simplă în ultimii nouă ani datorită implementării *ghișeelor unice* pentru înregistrarea întreprinderilor și reducerea volumului de documente solicitate. Însă obținerea permiselor, în special a celor pentru construcții și acces la energie electrică, este în continuare problematică.

Serviciul vamal a întreprins măsuri pentru a simplifica și digitaliza operațiunile vamale, iar domeniul **standardizare și reglementări tehnice** a fost marcat de crearea Centrului Național de Acreditate.

Sistemul de protecție socială a fost parțial supus reformelor structurale și instituționale, prin crearea mai multor instituții cu scopul de a promova servicii mai bune și a aplica în mod corect normele. Însă cea mai mare problemă este în continuare legată de sistemul de pensii, reforma acestuia fiind necesară pentru a consolida durabilitatea sistemului și a îmbunătăți bunăstarea pensionarilor.

În domeniul **muncii**, au fost semnate acorduri internaționale privind protecția socială a migranților cu 14 țări, însă nu și cu Rusia, care continuă să fie o

destinație importantă pentru muncitorii moldoveni. În țară, angajările neoficiale sînt o problemă importantă, o chestiune care trebuie să fie soluționată prin îmbunătățirea condițiilor pentru antreprenori și a normelor fiscale.

Domeniul **politicii industriale** a fost marcat de adoptarea mai multor inițiative de susținere a sectorului întreprinderilor mici și mijlocii, construcția gazoductului Iași-Ungheni și semnarea unui contract de vânzare a gazelor naturale dintre Republica Moldova și România. Se păstrează însă aspectele negative ce afectează competitivitatea întreprinderilor, cum ar fi piața financiară slab dezvoltată, corupția și instituțiile publice slabe.

În domeniul **transportului și drumurilor** au avut loc progrese importante odată cu reconstrucția și reabilitarea a 450 km de drumuri. În plus, autoritățile și donatorii garantează pentru viitor investiții în infrastructură în sumă de 350 de milioane de euro. Problemele de transparență în gestionarea Fondului Rutier rămân însă acute.

Un progres semnificativ a avut loc în domeniul **guvernării electronice și tehnologiilor informaționale**. Centrul de Guvernare Electronică al Republicii Moldova a lansat mai multe servicii online, care facilitează obținerea documentelor de la instituțiile publice. Sectorul tehnologiilor informaționale și telecomunicațiilor a beneficiat de liberalizarea pieței și de condiții mai bune pentru activități de afaceri, ceea ce a dus la creșterea bruscă a ratei de penetrare a utilizării calculatoarelor și telefoanelor mobile. Problema în acest sector este legată însă de concurență și echitate de piață, în special pe piața telecomunicațiilor.

În legătură cu **politicile macroeconomice și macrofinanciare**, apreciem trecerea băncii centrale la a politică ce are în vizor inflația, stabilită la 5%, și crearea bazei de date BOOST pentru cheltuieli publice, care facilitează transparența bugetară. În același timp, deficiențele majore sînt legate de disciplina fiscală, avînd în vedere că timp de mai mulți ani guvernul a încălcat mai multe termene-limită de prezentare, publicare și raportare a Bugetului Public Național.

Piața **serviciilor financiare** rămîne slab dezvoltată sub aspect de calitate și dimensiune, cu o infrastructură digitală care nu ajunge la standardele moderne, în special la bursa locală de valori. În plus, problemele recente în industria bancară arată că există defecte semnificative în gestionarea sectorului.

REGLEMENTAREA TRANSNISTREANĂ LA UN AN DE LA SEMNAREA ACORDULUI DE ASOCIERE

Igor Boțan

25

Acordul de Asociere (AA) dintre Uniunea Europeană (UE) și Republica Moldova, semnat la 27 iunie 2014, prevede, în Articolul 8, în mod expres, angajamentul reciproc „de a găsi o soluție durabilă la problema transnistreană, respectînd pe deplin suveranitatea și integritatea teritorială a Republicii Moldova, precum și de a facilita în comun reabilitarea postconflict. În așteptarea unei soluționări și fără a aduce atingere formatului de negociere stabilit, problema transnistreană va constitui unul dintre principalele subiecte de pe agenda dialogului politic și a cooperării dintre părți, precum și în dialogul și cooperarea cu alți actori internaționali interesați“. Semnarea și ratificarea AA s-a produs pe fundalul crizei ucrainene, care a avut un impact semnificativ asupra reglementării transnistrene, în primul an după semnarea AA, din cauza conflictului direct dintre cei doi mediatori și garanți ai reglementării conflictului – Rusia și Ucraina, ca urmare a anexării Crimeei de către Rusia.

Conflictul direct dintre Rusia și Ucraina a afectat nu doar procesul de negocieri privind reglementarea transnistreană, ci și situația social-economică din regiunea respectivă. După anexarea Crimeei de către Rusia, Ucraina a început să trateze Transnistria ca pe un potențial pericol la adresa securității sale. Această atitudine a fost fundamentată pe argumente evidente – Transnistria este totalmente dependentă de suportul financiar-economic, politic, diplomatic și militar al Rusiei. Din aceste considerente, Ucraina a estimat că riscul ca forțele militare transnistrene și contingentul militar rusesc dislocat în Transnistria să fie utilizate în așa-zisul proiect „Novorossia“ nu este de neglijat. De aceea, deținînd poziții strategice în asigurarea fluxurilor comerciale externe ale Transnistriei, în asigurarea pieței interne de consum a regiunii și în asigurarea logisticii trupelor rusești din regiune, Ucraina a decis să aplice măsuri restrictive în calea

acestor fluxuri. Evident, aceste măsuri au fost calificate de liderii transnistreni drept ostile, de blocaj economic și de circulație, avînd un impact negativ în ultimul an: comerțul extern al regiunii a scăzut cu 25%; acumulările bugetare au scăzut cu 20-25%; salariile bugetarilor și pensiile au fost micșorate cu 30% etc. Totuși cea mai importantă problemă pentru securitatea regională a devenit cea referitoare la rotația personalului contingentului militar rusesc din regiune și asigurarea logisticii acestuia prin tranzitarea teritoriului ucrainean. Pentru a înțelege mai bine impactul crizei ucrainene asupra reglementării transnistrene este important să urmărim cronologia evenimentelor de rezonanță:

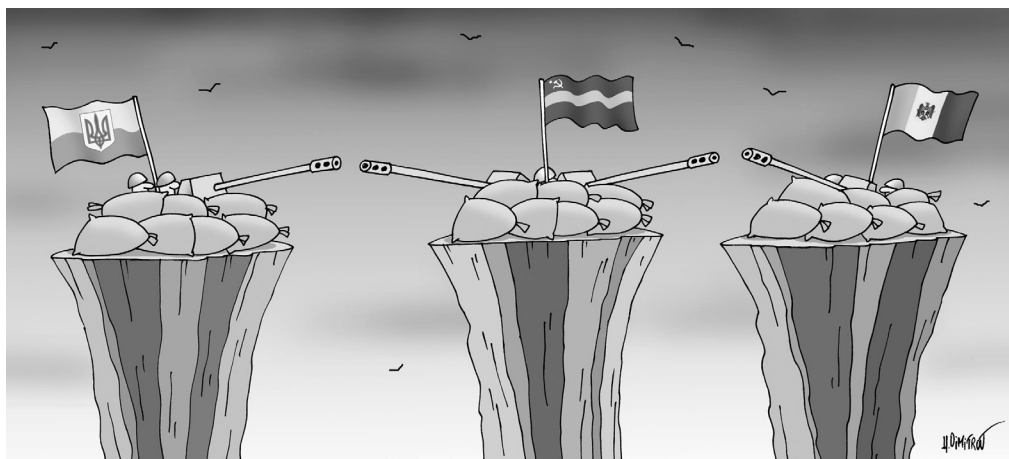
- La 16 aprilie 2014, liderii transnistreni s-au adresat autorităților Federației Ruse cu un apel de recunoaștere a independenței regiunii¹, invocînd recunoașterea independenței Crimeei și încorporarea acesteia în componența Federației Ruse, în baza articolului 65(2) din Constituția acesteia. Apelul a făcut referiri la similitudinea dintre cazul Crimeei și cel al Transnistriei, invocîndu-se și rezultatele referendumului din 17 septembrie 2006, la care locuitorii regiunii au fost invitați să răspundă la întrebarea: „Susțineți menținerea cursului spre independență a Republicii Moldovenești Nistrene cu ulterioara liberă alipire a Transnistriei la Federația Rusă?“, la care aproximativ 97% din participanți ar fi răspuns pozitiv.
- La 10 mai 2014, poliția de frontieră a Republicii Moldova a confiscat, în aeroportul din Chisinău, listele cu aproximativ 30 de mii de semnături care ar fi fost colectate de locuitorii Transnistriei pentru a fi transmise autorităților Federației Ruse ca dovadă a dorinței de recunoaștere a independenței regiunii și alipirii ulterioare la Federația Rusă. Confiscarea listelor cu semnături a provocat un scandal diplomatic², întrucît acestea erau transportate de vicepremierul Federației Ruse, Dmitri Rogozin, care mai este și reprezentantul special al președintelui Federației Ruse pentru Transnistria³, încă din 21 martie 2012, și care a pretins că s-ar fi aflat într-o vizită privată în regiune.
- După apelul liderilor transnistrene de recunoaștere a independenței Transnistriei, cu alipirea ulterioară la Rusia după modelul Crimeei, și incidentul diplomatic cu confiscarea celor ~30 de mii de semnături confirmative, transportate de vicepremierului rus, Dmitri Rogozin, liderii transnistreni au decis în mod unilateral să substituie negocierile în format „5+2“ cu consultări ale reprezentanților politici ai Chișinăului și Tiraspolului⁴.

¹ <http://www.rg.ru/2014/04/16/pridnestrovye-site-anons.html>

² <http://www.reuters.com/article/2014/05/10/us-ukraine-crisis-romania-russia-idUSBREA4905X20140510>

³ <http://kremlin.ru/acts/news/14821>

⁴ <http://gov.md/ro/content/amanarea-runde-de-negocieri-formatul-52-dauneaza-procesului-de-negocieri-privind>

- La 26 iunie 2014, autoritățile ucrainene, estimând pericolele la adresa Ucrainei, au decis să înceapă săparea unui șanț de-a lungul celor 450 km (2-3 metri în adâncime și 3 metri lățime) ale hotarului moldo-ucrainean, pe segmentul transnistrean, pentru a preveni un eventual atac armat din partea contingentului militar rus din Transnistria, dar și pentru a preveni contrabanda, ca măsură de asigurare a securității economice a Ucrainei⁵. În plus, autoritățile ucrainene au introdus restricții la traversarea hotarelor⁶ sale de către locuitorii transnistreni de gen masculin, cu vârsta între 16-65 ani. La rîndul lor, liderii transnistreni și reprezentanții autorităților Federației Ruse au acuzat Ucraina de înăsprirea blocadei regiunii transnistrene în baza unor pretexte false. În consecință, cetățenilor ruși din regiune, în special membrilor personalului contingentului militar al Rusiei, practic, li s-a interzis traversarea hotarului ucrainean, aceștia fiind obligați să circule prin punctele de trecere controlate de autoritățile moldovene. Aceste restricții au fost extinse și asupra liderilor de la Tiraspol, care s-au pomenit în situația că pot părăsi regiunea transnistreană doar prin aeroportul din Chișinău.
- La 1 octombrie 2014 reprezentantul special al președintelui Federației Ruse pentru Transnistria, Dmitri Rogozin, a făcut declarații de susținere a Transnistriei, menționînd că Rusia nu va admite niciodată degenerarea situației din Transnistria spre cea existentă în Donbas. Rogozin a acuzat Ucraina de inspirarea unei isterii pe segmentul transnistrean al hotarului moldo-ucrainean, prevenind autoritățile ucrainene și moldovene să nu încerce să testeze determinarea Rusiei de a proteja și apăra Transnistria în calitate de pacificator și garant al reglementării transnistrene.

⁵ <http://tass.ru/mezhdunarodnaya-panorama/1343378>

⁶ <http://www.rg.ru/2014/07/02/pridnestrovye-anons.html>

- La 20 noiembrie 2014, președintele Ucrainei, Petro Poroșenko, a efectuat o vizită oficială în Republica Moldova în cadrul căreia a subliniat că vectorul integrării europene a Republicii Moldova și Ucrainei trebuie să contribuie la reglementarea transnistreană⁷. Potrivit evaluărilor făcute de observatori, s-a ajuns la concluzia că vizita președintelui ucrainean la Chișinău s-a rezumat la o înțelegere privind coordonarea acțiunilor referitoare la Transnistria și reglementarea conflictului.
- În decembrie 2014 Procuratura Generală a Republicii Moldova a deschis dosare penale împotriva unui șir de funcționari de nivel înalt din Transnistria pentru încălcarea legislației în vigoare pe teritoriul Republicii Moldova. A urmat imediat reacția reprezentantului special al președintelui Federației Ruse, Dmitri Rogozin, care a acuzat autoritățile moldovene de încălcarea prevederilor Memorandumului Primakov, din 7 mai 1997, și implicarea OSCE pentru revenirea la abordări constructive în procesul de reglementare a problemelor existente.
- La 21 mai 2015 a avut loc cel mai important eveniment, cu impact asupra reglementării problemei transnistrene, de la izbucnirea crizei ucrainene în februarie-martie 2014. Este vorba de denunțarea de către Rada Supremă a Ucrainei a cinci acorduri bilaterale cu Federația Rusă⁸, inclusiv acordul din 1995 privind tranzitul pe teritoriul Ucrainei a personalului contingentului militar al Federației Ruse, dislocat în Transnistria, a echipamentelor și bunurilor pentru asigurarea activității acestuia. În acest context, s-a manifestat o nouă spirală a războiului informațional ruso-ucrainean. Astfel, fostul comandant al Armatei a 14-a, dislocată în stînga Nistrului, care a participat în faza fierbinte (1992) a conflictului transnistrean, general-locotenentul Yuri Netkaciev, a declarat⁹ că după denunțarea celor cinci acorduri de către Rada Supremă a Ucrainei este posibilă reizbucnirea unui conflict armat, întrucît cei 412 pacificatori și aproximativ o mie de soldați din Grupul Operativ al Trupelor Ruse (GOTR), care asigură paza munițiilor stocate, în special la Cobasna, sunt izolați. Pentru asigurarea lor cu cele necesare, Rusia ar putea decide violarea spațiului aerian al Ucrainei, folosind precedentul podului aerian pentru Berlinul de Vest în perioada Războiului Rece. În replică, surse ucrainene au anunțat că în regiunea Odesa ar putea fi amplasate sisteme antirachetă C-300 pentru apărarea spațiului aerian de eventuala violare a acestuia de către aviația Rusiei¹⁰.

⁷ <http://www.presidente.md/rom/comunicate-de-presa/presidente-poloniei-bronisaw-komorowski-si-presidente-ucrainei-petro-porosenko-efectueaza-o-vizita-oficiala-comuna-in-republica-moldova>

⁸ <http://www.rg.ru/2015/05/21/demارش-site-anons.html>

⁹ http://www.ng.ru/armies/2015-05-25/1_pridnestrovie.html

¹⁰ <http://www.rg.ru/2015/06/10/pridnestrovie-site.html>

- În prima jumătate a anului 2015 poliția de frontieră a Republicii Moldova a interzis intrarea pe teritoriul țării a mai multor grupuri de cetățeni ruși: jurnaliști, suspecți de intenția de realiza unele reportaje în scopuri propagandistice; militari ce urmau să asigure rotația personalului din contingentul rus din Transnistria; foști rezidenți din Transnistria, care nu au cetățenie moldovenească și au făcut parte din organele de conducere ale regimului transnistrean. Aceste cazuri au servit drept pretexte pentru oficialii ruși de a acuza Republica Moldova de încălcarea dreptului cetățenilor la circulație¹¹. În acest context, la 25 mai 2014, la Ministerul Afacerilor Externe al Federației Ruse a fost convocat un oficial al Ambasadei Republicii Moldova la Moscova pentru a aduce reproșuri referitoare la practicile utilizate de autoritățile moldovene împotriva cetățenilor ruși, în special în privința militarilor ruși ce urmează să ajungă în Transnistria¹².
- La 5 iunie 2014, în cadrul unei conferințe de presă, președintele Ucrainei, Petro Poroșenko, a subliniat că Ucraina va contribui decisiv la readucerea Transnistriei în cadrul Republicii Moldova¹³.

Evenimentele evocate mai sus pun în evidență riscurile pentru securitatea regională din cauza crizei ucrainene. În același timp, tensiunile în regiune ar trebui să-i determine pe reprezentanții autorităților Republicii Moldova și Transnistriei să caute soluții pentru neadmiterea degenerării situației și a soluțiilor pentru problemele existente. Astfel, la 24 iunie 2015, vice-premierul și ministrul reintegrării, Victor Osipov, a avut o întâlnire la Moscova cu omologul său, Dmitri Rogozin, cu care a discutat oportunitățile înlăturării obstacolelor în comerțul reciproc, dezvoltarea și extinderea cooperării agro-alimentare, dezvoltarea cooperării în domeniul energetic și al transporturilor, precum și problemele reglementării transnistrene în format „5+2”. Această întâlnire a avut menirea să pregătească terenul pentru încercarea înlăturării embargoului impus de Federația Rusă împotriva Republicii Moldova în schimbul unor eforturi din partea autorităților moldovene în vederea redresării situației social-economice din Transnistria, reluarea negocierilor în format „5+2” și depășirea problemei privind rotația personalului contingentului militar rus din Transnistria¹⁴. Ultima problemă atinge însă interesele Ucrainei, deci nu poate fi soluționată fără a-i solicita punctul de vedere.

¹¹ <http://www.rg.ru/2015/04/04/pridnestrove-anons.html>

¹² <http://www.rg.ru/2015/05/26/moldova-anons.html>

¹³ <http://regnum.ru/news/polit/1931077.html>

¹⁴ Infotag, June 24, 2014

PERSPECTIVELE SECTORULUI ENERGETIC ÎN CONTEXTUL ACORDULUI DE ASOCIERE CU UE

Iurie Morcotîlo

Republica Moldova a semnat în anul 2014 un Acord de Asociere (AA) cu UE, care presupune o liberalizare a comerțului și cooperare mai intensă într-un spectru larg de domenii, inclusiv în cele ce țin de sectorul energetic. Majoritatea clauzelor din AA din acest sector sînt preluate din angajamentele deja asumate de țara noastră în cadrul Comunității Energetice (CE). Și anume: aderînd în anul 2010 la CE, Republica Moldova și-a asumat responsabilitatea de a se integra gradual în piața comună europeană de energie și de a adopta normele-cheie din domeniul respectiv, combinate în Pachetele II și III Energetice.

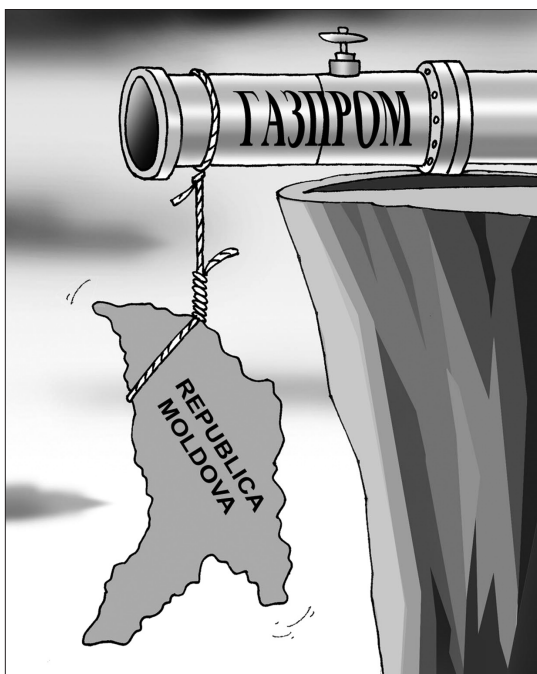
Dar de ce Republica Moldova are nevoie de astfel de integrare energetică și ce beneficii poate ea să obțină? În primul rînd, această integrare energetică oferă oportunitatea de diversificare a surselor de import. Acest subiect, fiind extrem de important pentru fortificarea securității energetice și economice a statului nostru, rezultă din simplu motiv că în prezent pe malul drept al râului Nistru se generează mai puțin de 20% din energia electrică necesară pentru economie, restul fiind importat din Ucraina și de pe malul stîng, necontrolat de autoritățile constituționale. Totuși cel mai acut subiect la acest capitol rămîne a fi dependența completă de o singură sursă de import al gazelor naturale, Federația Rusă. Problema respectivă devine și mai importantă odată cu agravarea relațiilor bilaterale și creșterea riscurilor în regiune.

În al doilea rînd, ajustarea legislației naționale la prevederile europene în energetică poate duce la formarea unui mediu legal și instituțional ușor de înțeles și predictibil pentru potențialii investitori străini. Însăși atragerea investițiilor și tehnologiilor externe este extrem de importantă pentru modernizarea sectorului, doar ele putînd compensa deficitul autohton de investiții pe parcursul ultimilor decenii. Lipsa de investiții capitale în sector a accen-

tuat cu timpul deficiențele care au existat și din care au rezultat în discrepanțe majore în eficiență și consum de energie nu doar față de țările din UE, dar și față de restul țărilor din CE¹. Discrepanțele respective se manifestă, de exemplu, în decalajul consumului de electro-energie pe cap de locuitor, el fiind în Republica Moldova la un nivel de doar 22,7% din media europeană și de 42,6% din media regională. Persistența acestor diferențe va submina în continuare eforturile de a crește competitivitatea economiei naționale.

În al treilea rînd, semnarea AA poate să aibă un puternic efect de ancoră pentru autoritățile publice din Republica Moldova, accelerînd și îmbunătățind reformele necesare din energetică. Acest efect de ancoră se manifestă, preponderent, prin gradul mai înalt de cooperare și de o dependență mai înaltă de sursele externe de finanțare. Stimulenții respectivi sînt importanți pentru așa țări restante ca Moldova, care deja a ratat cîteva termene-limită de transpunere a prevederilor asumate în cadrul CE. De asemenea, un rezultat colateral al efectului menționat va fi o transparență a procesului de luare a deciziilor, precum și o transparență a activității Agenției Naționale de Reglementare în Energetică (ANRE). Independența acestei instituții, care încă suferă de ingerințe politice în activitățile sale, este decisivă pentru stabilirea unor reguli de joc egale pentru toți agenții economici din sector și calcularea tarifelor în concordanță cu costurile lor reale.

În al patrulea rînd, liberalizarea pieței energetice în conformitate cu prevederile Pachetelor II și III Energetice poate să aducă beneficii esențiale consumatorilor finali. Drept rezultat al implementării, consumatorii casnici și cei industriali vor putea să-și aleagă orice furnizor de energice electrică și gaze naturale care livrează servicii pe piața autohtonă, precum și să-l schimbe în orice moment cu costuri minime și prestabilite de ANRE. În cazul unei implementări reușite a Pachetelor Energetice, numărul de furnizori are să se mărească,

¹ În afară de țările UE, din CE fac parte și Ucraina, Moldova, Serbia, Macedonia, Albania, Kosovo, Bosnia și Herțegovina, Muntenegru.

ceea ce va duce la o competiție mai intensă între toți producătorii și furnizorii de energie, astfel ajungându-se la prețuri mai echitabile, care reflectă mai mult costurile de producție. În aceste condiții, apare și opțiunea de a merge la furnizori cu oferte mai generoase din punct de vedere al calității și prețului.

În cele din urmă, condițiile de separare a companiilor de generare, transportare și distribuție a energiei electrice și gazelor naturale poate să aducă și beneficii în domeniul ce ține de diversificarea surselor de import al energiei. Drept exemplu de liberalizare în acest domeniu poate servi situația cu separarea activelor companiei Moldovagaz. Fiind o companie vertical integrată, aceasta controlează complet toate activitățile legate de importul, livrarea și distribuirea gazelor naturale la nivel național. Tocmai implementarea prevederilor energetice europene va deschide accesul furnizorilor terți la rețeaua națională de distribuție a gazelor, controlată de Moldovagaz.

Mizele reformei energetice și diversificării ulterioare a surselor de gaze naturale au crescut odată cu lansarea gazoductului Iași-Ungheni în anul 2015, prin care gazul este livrat din România în Republica Moldova. Totodată, viabilitatea acestui proiect și a altor proiecte eventuale de interconectare, depinde extrem de mult de accesul la rețeaua deja existentă de distribuție a gazelor naturale, controlată de Moldovagaz. Și mai delicat în această situație e faptul că această companie este controlată în proporție de 50% de Gazprom, caz unic nu doar pentru Europa de Est, dar și pentru CSI, unde nicio țară, cu excepția Moldovei, nu a cedat controlul asupra rețelelor naționale de distribuție a gazelor concernului din Federația Rusă. Astfel, singura posibilitate de a minimiza controlul acestei companii asupra politicelor din domeniul gazelor naturale este implementarea Pachetelor II și III Energetice.

În general, semnarea AA cu UE oferă oportunități imense de implementare a reformelor radicale în economie, inclusiv de modernizare a sectorului energetic. De asemenea, printre principalele beneficii vor fi și calitatea înaltă a serviciilor oferite, prețuri echitabile, precum și riscuri scăzute de import al energiei, datorită integrării în piața comună energetică a UE. Totodată, valorificarea oportunităților și succesul reformelor depinde în mare parte de autoritățile publice din Republică Moldova, partenerii externi putînd doar să ofere asistență tehnică și financiară pentru atingerea scopurilor stipulate în AA.

Asociația pentru Democrație Participativă ADEPT este o organizație neguvernamentală, nonprofit, independentă și nepartizantă care își desfășoară activitatea în Republica Moldova începând cu ianuarie 2000.

ADEPT este un centru analitic și practic care oferă expertiză asupra proceselor electorale și democratice din Republica Moldova. Misiunea ADEPT este de a promova valorile democratice și de a susține participarea cetățenilor la toate domeniile vieții publice.

Pentru realizarea misiunii sale, ADEPT derulează următoarele programe:

- monitorizarea guvernării;
- alegeri;
- partide politice.

ADEPT, str. V. Alecsandri nr. 97
Chișinău, MD-2012, Republica Moldova
Tel.: (373 22) 210422, 213494, tel./ fax: (373 22) 212992
E-mail: adept@e-democracy.md
www.e-democracy.md
www.euromonitor.md

9 771857 393201